

הרב מתת' פרידמאן

מח"ס 'מתת שלומים'

כולל דחסידי בעלזא מאנסי

בענין לדבר ולהרהר דברי קדושה נגד בית הכסא

המצוי ברחובות במקומות שבונים

כדי שיהיה הצואה מלאחוריו, ואז סגי בד' אמות, ואם א"א רק בטירחא יתירא סגי גם לצדדים בד' אמות כמו מאחוריו. וכן משמע בגמרא דף כב: וכן מבואר בס' פ"א ס"ב. וכתב המג"א ומביאו המשנ"ב דצדדים מלפניו הוי כלפניו, והא"ר סובר דהוי כצדדים, ומביא דעת החי"א דמה שרואה בלא הטיית ראשו לצדדים לכו"ע דינו כלפניו.

והנה דינים אלו הם מדין תורה, וכדכתב בפרשת ויצא קפי' כ"ג פסוק ט"ו 'ויתד תהיה לך על אונך והיה בשבתך חוץ וחפרת בה ושבת וכסית את צאתך כי ה' אלוך מתהלך בקרב מחניך להצילך ולתת איבך לפניך' והיה מחניך קדוש' ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך'. ושיעור מחנה של אדם איתא ביומא דהוא ד' אמות, ולכן נלמד מכאן דצריך להרחיק ד' אמות מן התורה, ומה שצריך מלפניו כמלא עיניו, עי' בבה"ל בס' ע"ט ד"ה ומלפניו שמבאר אם הוא דאורייתא או דרבנן עי"ש. ועי' בשועה"ר בס' פ"ג שכתב דגם מלפניו כמלא עיניו הוי איסור תורה.

טעם מאוסת הצואה

והנה הטעם שחייבה התורה להרחיק מצואה הוא מפני שהוא מאוס ואין המחנה בקדושה. ומבואר בסמנים אלו סימן ע"ו-ע"ט, דטעם מאיסותו אינו רק מפני שהוא צואה, אלא טעם מאיסותו הוא מפני שהוא מוסרח מאוד, ומפני כך, צואה שאינו מסריח כגון צואת חיה בהמה ועוף, אינו בכלל האיסור של מחניך קדוש וא"צ להרחיק מהם. כמבואר בס' ע"ט ס"ד. ומאידך גיסא מבואר דכל דבר שמסריח מחמת עיפוש, כגון נבילה סרוחה

שאלה: מצוי במקומות בניה 'בית הכסא' עראית להעובדים וכדומה, והשאלה הוא האם מותר לדבר ולהרהר נגד אותו ביה"כ בדברי תורה או לא:

כמה דינים בענין מחניך קדוש

תשובה: כדי להבין ענין זה יש להקדים ולהאריך קצת ביסודי הדין ונקדים כמה פרטי דינים בדיני מחניך קדוש, א', דיני הרחקה מצואה. ב', דיני בית הכסא, ג', דיני גרף ועביט. וגם לדון בביה"כ המצויים בבתיים אם הוא דומה להנ"ל או לא.

הנה, מבואר בס' ע"ו במשנ"ב סק"ב ועוד כמה פעמים, דמה שאסור בדברי קדושה במקום צואה, נכלל בזו כל דברי קדושה, קריאת שמע, תורה, תפלה, וכל עניני קדושה בין בלשון הקודש ובין בלשון חול.

דיני הרחקה מצואה

'דיני הרחקה מצואה'. הנה מבואר במסכת ברכות במשנה בדף כב: דאסור לדבר ולהרהר בדברי קדושה במקום צואה, רק אם מרחיק מהם ד' אמות, ומבואר שם בגמרא דדין ד' אמות לא נאמר רק כשיש צואה מאחוריו, אבל צואה מלפניו פסק רבא בדף כו. דמרחיק מלא עיניו. וכן פסק הטור והמחבר בס' ע"ט ס"א, 'היתה צואת אדם מאחוריו צריך להרחיק ד' אמות. ומלפניו צריך להרחיק מלא עיניו'.

ולענין שיעור הרחקה בצדדים יש מחלוקת הפוסקים ולמעשה מבואר במחבר בס' ע"ט ס"א, דדין צדדין כלאחריי, וכתב המשנ"ב בסק"ה דמ"מ לכתחילה יש לזהר לילך עד

בשועה"ר פ"ג. ולרוב פוסקים הוא דין תורה וכדלקמן. וה"ה ביה"כ שניקה אותו היטיב ופינה ממנו כל הצואה דבזה בודאי אין המקום מאוס אפ"ה אסור בדברי קדושה. ואפילו הוא של מתכות, וכדמבואר בדברי ב"י בסי' פ"ז דביה"כ אסור אפילו של מתכות, הרי דעצם הדבר שחל עליו שם בית הכסא פעם אחד מאוס הוא ואין זה מחנה קדוש.

וכן מבואר בדברי הפוסקים דבכל היקף המחיצות אסור לומר דברי קדושה אפילו הצואה אינו אלא באחד מפינות הבית [עי' מג"א סי' פ"ג סק"א, עי' בה"ל פ"ג ד"ה אין הגרף. עי' חזו"א סי' י"ז א' ועוד ועוד]. ואפילו חוץ מד' אמות של הצואה אסור בדברי קדושה. הרי מכ"ז דיש איסור מיוחד של בית הכסא ואסור שם בדברי קדושה.

ובאמת מבואר עוד יותר בגמרא ברכות כה. ושבת י. שיש לרבינא צד לומר דאפילו בית הכסא חדש שהזמינו לבית הכסא שרוצה רבינא לומר דאסור בתוכו בדברי קדושה. וכמבואר שם הגמרא טעם הספק אף דידוע בכל התורה דהזמנה לאו מילתא ומטעם דשאני בית הכסא דמאיס, ורש"י 'ושם מגונה עליו מש"ה מספקא בהזמנתו'. הרי מכ"ז דטעם איסור ביה"כ הוא מטעם דשם בית הכסא הוא דבר מאוס ולא נקרא מחניך קדוש, ואפילו בחדש אסור עכ"פ בתוכו.

אבל באמת חוץ האיסור שיש בתוך הביה"כ שזה אין בו משום הרחקת ד' אמות מצואה אלא עצם הדבר שהוא בתוך ביה"כ, מאוס הוא ואסור בדברי תורה, יש גם איסור להרחיק ד' אמות מחוץ לביה"כ ולפניו מלא עיניו. אבל בזה יש חילוק בין ישן לחדש, דאילו ישן, אפילו כנגדו אסור, ובחדש אינו אסור אלא בתוכו ומטעם דזה ודאי דאין קריאת השם בלבד כדאי לאסור חוצה לו. ויש מחלוקת אחרונים מה"ד בתוך ד' אמות מבחוץ, רוב פוסקים סוברים דגם בזה מותר עי' בה"ל ד"ה מותר, ועי' שועה"ר חזו"א ועוד.

וכדומה צריך להרחיק מהם מה"ת כמבואר בסי' ע"ט ס"ה וס"ח ומשנ"ב שם. והטעם כיון דאיסור צואה הוא מפני שהוא מסריח א"כ כל דבר שמסריח דינו כצואה.

אבל זה פשוט וברור דצואת אדם וכדומה אפילו כשנתייבש לגמרי ואינו מסריח נשאר עליו שם צואה, וכמבואר בסי' פ"ב, ודוקא צואה שבעצם אינו מסריח ולא הסריח מעולם אין צריך להרחיק מהם.

והנה באמת אפילו מי רגלים שאינו מסריח אין בו איסור צואה מדאורייתא חוץ בעת השתנה וכמבואר בגמרא ברכות כה. אבל כשהוא על הארץ אין בו איסור דאורייתא, חוץ אם מוסרח מאוד וכמבואר בפמ"ג ובמשנ"ב כמה פעמים עי' בסי' ע"ט בהקדמתו אות ט' ועוד. הרי דהואיל ומ"ר אינו מסריח אין עליו דין צואה. אבל מ"מ מדרבנן גם מי רגלים אסור אע"פ שאינו מסריח.

דין בית הכסא

הנה מצינו חידוש בידי מחניך קדוש, דאפילו מקום שאינו מוסרח בכלל והוא נקי, אפ"ה יש עליו כל דיני מחניך קדוש שאסור בדיבור ובהרהור כגון 'בית הכסא' וכמבואר בסי' פ"ג. ו'גרף ועביט' המבואר בסי' פ"ז. ויש כמה חילוקי דינים ביניהם. והצד השווה בכולם דאפילו הם נקיים לגמרי ואין בהם שום ריח רע, דינם דיש להרחיק מהם כמו בצואה.

ומתחילה נבאר דיני 'בית הכסא'. המבואר בגמרא במסכת ברכות דף כה. שאסור לומר ולהרהר דברי קדושה בבית הכסא. וכן נפסק בסי' פ"ג.

דין זה אינו מטעם הרחקת ד' אמות מצואה, דהא אפילו בית הכסא שאין בו צואה שכבר פינה ממנו הצואה סובר ר' יוסי בן חנינא דאסור לומר שם דברי קדושה. ואפילו באופן שלא נזדהם המקום וכגון שלא השתמש בזה הביה"כ אלא פעם אחת ופינה הצואה, אסור בדברי קדושה, וכמבואר

אסור מדרבנן משום דבזיון לומר דברי קדושה במקום מאוס. וכדמבאר בביה"ל ד"ה הזמין. ועוד מבאר הביה"ל דביה"כ שהוזמן לשעה, וגם השתמש בו, אין בה איסור דאורייתא והאיסור אינו אלא בדרבנן.

איסור מחיצה ביה"כ

ועתה יש לבאר האם חל גם על המחיצות שם בית הכסא לאסור אפילו מבחוץ ד' אמות ומלפניו כמלא עיניו. והשאלה הוא, הן אם הצואה נוגע במחיצות בקביעות, והן כשאין הצואה נוגע במחיצות בקביעות.

והנה מצד הסברא יש להסתפק, דמצד אחד יש לומר דחל שם בית הכסא רק מצד הפנימי של המחיצות ולא מצד החיצון שלהם, אבל מצד אחר יש סברא לומר דאם המחיצות גורמים לאסור כל החלל שבין המחיצות א"כ גם הם עצמם נידונים כבית הכסא עצמו.

ולמעשה נחלקו בזה גדולי הפוסקים. הב"י בסוף סימן פ"ג כתב 'דמשמע לי דהא דאסרו לקרות קריאת שמע כנגד הבית הכסא דוקא בית הכסא שאין לו מחיצות כמו בתי כסאות שבזמן חכמי התלמיד אבל אם יש לו מחיצות כמו בתי כסאות דידן אע"פ שיש צואה קורא כנגדו בסמוך ואינו חושש דכיון דמחיצה מפסקת הוי רשות בפנ"ע'. ועי' שם שהביא ראי' לזה מגמרא. וכ"פ במחבר סי' פ"ג ס"א 'אסור לקרות כנגד בית הכסא ישן אפילו פינו ממנו הצואה, ויראה לי דהיינו כשאין לו מחיצות, אבל אם יש לו מחיצות אע"פ שיש צואה קורא כנגדו בסמוך ואינו חושש אם אין מגיע לו ריח רע'.

אבל עי' בטו"ז ומג"א, שחולקים עליו וסוברים דגם על המחיצה חל שם ביה"כ וגם הם הביאו ראיות לדבריהם ומקשים על ראיות של הב"י וכן פסקו גם השו"ע"ר והמשנ"ב סק"ה. ומסתימת דברי הטו"ז ומג"א ומשנ"ב משמע דמה שצריך להרחיק גם ממחיצות הביה"כ בין שהצואה נוגעת בכותל ובין שאין הצואה נוגעת בקביעות בכותלי המחיצות.

איסור ביה"כ איסור תורה או דרבנן

והנה יש לדון, האם איסור בית הכסא הוא איסור דאורייתא או איסור דרבנן. דאילו איסור צואה בודאי שהוא דאורייתא, אבל איסור בית הכסא יש לדון בזה. והנה הרבינו יונה כתב במסכת ברכות דף י"ז, וז"ל 'אע"פ שאין בו עכשיו צואה כיון שהיה אסור מתחלה אסור מה"ת משום והיה מחנך קדוש'. ובקטע שלאחר זה ד"ה והזמנה מילתא כתב שם באמצע דבריו 'אבל כשאין בו צואה אינו אסור אלא מדרבנן'. והנה דבריו סותרין זה את זה.

והנה גם הב"י הביא דברי הרבינו יונה, אבל יש לו גירסא אחרת בדבריו שבקטע השני, שכתב 'אבל בבית חדש שאין בו צואה אינו אסור אלא מדרבנן', הרי דלפי גירסתו אין כאן שום סתירה, דישן הוי דאורייתא אפילו אין צואה, ובחדש לא הוי אלא איסור דרבנן. וכ"פ השו"ע"ר סי' פ"ג ס"א, וכ"פ המשנ"ב בסק"ב.

אבל עי' בחזו"א הל' קרי"ש אות י"ט שכתב כהרבינו יונה דהוה דרבנן, וכן מביא הביה"ל בשם ספר פנים מאירות ח"א סימן פ"ז שהביא דברי הרבינו יונה דאינו אלא דרבנן וכן פסק הפנים מאירות, וכתב ע"ז הביה"ל 'אישתמיטתיה דברי רבינו יונה והב"י ושאר פוסקים שבסימן זה, דכולם כתבו דהוא מדאורייתא, ואידך דברי רבינו יונה שבעמוד זה גופא שכותב דהוא מדרבנן, פרשו המפרשים דקאי רק על ביה"כ חדש כדי שלא יהיו דבריו סותרין אהדדי'.

הרי דיש לנו מחלוקת האם ביה"כ הוא איסור דאורייתא או דרבנן, פשטות דברי הפוסקים דהוי דאורייתא אבל הפנים מאירות והחזו"א סוברים דהוי דרבנן.

אבל המג"א מבאר דכ"ז אינו אלא בביה"כ ישן שהיה בו צואה כבר, אבל ביה"כ חדש לכו"ע אינו אלא דרבנן דהזמנה לאו מילתא, וכבר ביארנו לעיל דבתוך הביה"כ

עצמן הוי כגרף של רעי, כי היכי דאסרינן בית הכסא חדש שאין בו צואה ה"ה המחיצות של ביה"כ ישן וכתב ע"ז השבה"ל וראי ס"ד כהחזו"א דביש נגיעה תמידית של צואה ונעשה גרף ממש ע"ז ולא לולא זה, א"כ איזה ראי צריך מג"א מביה"כ חדש ונעשה גרף בלי צואה אלא ה"ז כמפורש בהיפוך דהוקשה להמג"א דהרי אין כאן נגיעת צואה בכתלים, ולזה הביא ראי מביה"כ חדש בלי צואה דהיחוד לביה"כ ולצואה הוא העושה האיסור וא"כ ה"ה כותלי ישן.

ועי' גם מחצה"ש שלמד כן בדברי המג"א דאפילו אין הצואה נוגעת במחיצות. ובאמת עי' בחזו"א שם אות ט'. שגם הוא הבין בדברי הטו"ז דאפילו כשאין הצואה נוגעת בכותלי המחיצות נעשו המחיצות כצואה עצמו.

איסור מחיצות בביה"כ דרבנן

ומבואר בטו"ז לפי הלבושי שרד, והפמ"ג והמשנ"ב והשו"ע"ר, דכ"ז אינו אלא בביה"כ דאורייתא וכגון שהמחיצות מיוחדים לצואה אבל ביה"כ שאינו מיוחד אלא למי רגלים שהוא דרבנן, בזה אין המחיצות אוסרים מבחוץ. וכתב ע"ז המשנ"ב סק"ב, דדוקא בביה"כ של מי רגלים שאינו מסריח כ"כ דאילו כשהמקום מיוחד להשתנה לכל וכידוע שאותן המקומות מסריחין מאוד, גם על מחיצות אלו יש דין בית הכסא דהא מי רגלים שמסריחין אסורין מדאורייתא.

הרי דחידש לנו הטו"ז דבבית הכסא דרבנן אין על המחיצות דין ביה"כ. ולפ"ז גם בביה"כ שהוזמן לשעה, שכתבנו לעיל דאיסורו אינו אלא מדרבנן, אינו אסור נגד המחיצות מבחוץ.

הרי לנו מכל הנ"ל. בביה"כ דרבנן בודאי אינו אוסרת מבחוץ. בביה"כ דאורייתא יש מחלוקת בין הפוסקים, ולמעשה אם הצואה נוגעת בתמידית והוא של חרס בזה בודאי לכו"ע יש דין צואה על המחיצות. ואם אינו נוגע או שהוא של מתכת, בפשטות דעת

והטעם מפני שמחיצות שנעשו לשמש לצואה דינם כצואה עצמו ואף כשאינו נוגע בצואה אסור וכן מבואר להדיא במחצה"ש על המג"א, וכן מבואר בהדיא בתהלה לדוד אות ד'.

אבל החזו"א סי' י"ז אות א' כתב דאין על המחיצות עצמו דין צואה, ואין איסור לומר דברים שבקדושה נגדם רק כשנוגע הצואה במחיצות בקביעות, דאז לא גרע מגרף שיתבאר לקמן, דגרף של רעי אע"פ שאין לו דין ביה"כ ממש דהא במתכת מותר אפ"ה בחרס שכולע ומאוס אסור עי' לקמן, וא"כ ה"ה כאן אם הוא של עץ או חרס בזה אסור אבל במתכות וכ"ש כשאינו נוגע כלל במחיצות אפ"ה אם הוא של חרס, מותר לומר דברי קדושה נגד המחיצות. ומבאר החזו"א דגם הבי" שסובר דמחיצות מותר ע"כ לא איירי בחרס והצואה נוגעת לכותל דאז ודאי לא גרע מגרף של רעי.

ומוסיף החזו"א דגם הטו"ז ומג"א מודים לזה, והם לא אסרו המחיצות אלא כשהצואה נוגעת בקביעות במחיצות והם של חרס. ובאמת צ"ע על דבריו, דהא לפי דבריו לא נחלקו הטו"ז ומג"א על הבי", דהא הבי" בודאי איירי במחיצות של מתכות או במחיצות של חרס ואין הצואה נוגעת במחיצות, דאילו בחרס והצואה נוגעת בודאי אסור. וע"ז חולקים הטו"ז ומג"א וכמבואר בדבריהם, ולפי דברי החזו"א אין שום מחלוקת. ותו דאם הטו"ז והמג"א סוברים דדוקא אם הם של חרס והצואה נוגעת במחיצות אסור, א"כ למה הצריכו להביא ראיות לאסור המחיצה הרי הם ממש כגרף של רעי דמבואר בגמרא וכדלקמן דאסור, ומה צריך להרבות בראיות.

שו"ר בשבט הלוי ח"ד סימן י' שגם תמה על דברי החזו"א דהרי המג"א כשכותב להחמיר על המחיצות כתב וז"ל ויש להחמיר כדבריו כי נראה לי פשטא דתלמודא דמחיצות בית הכסא לא מהני דהמחיצות

מחדש דאפילו למי שסובר דמחיצות ביה"כ הוי כביה"כ, נראה דזהו דוקא במחיצות שאינם עושים אלא בשביל בית הכסא, כגון שעושה בחצירו חדר מיוחד לביה"כ, אבל אם בנה בית הכסא בביתו ודפנות הבית הם אחד מהמחיצות של הביה"כ, אע"פ שאותה מחיצה הוא מחיצה של ביה"כ, אין על אותה מחיצה דין ביה"כ לענין זה, ומותר לקרות קר"ש אפילו סמוך לו כיון שאין המחיצה מיוחדת לביה"כ בלבד, הביאו המשנ"ב פ"ג סק"ה והשוה"ר ס"א.

חידוש של המהרש"ם

וראיתי בספר דעת תורה למהרש"ם, לחדש לפי דברי הט"ז, דאפ' אם בנה ביה"כ בחצר ועשה הכותל עבה קצת או שעשה אותו יפה מבחוץ דהוי ג"כ כמחיצה שאינה מיוחדת לביה"כ לבד דהא נעשה ליפות מבחוץ וכדומה. ע"כ.

אבל לכאורה נראה דאין הנידון דומה לראיה, דדוקא בעושה מחיצה בבית והוא גם מחיצה של ביה"כ. הרי בע"כ הבית צריך למחיצה וגם אם לא היה ביה"כ שם היה צריך מחיצה, אלא דאם לא היה שם ביה"כ היה המחיצה נמשך עד לאחר הביה"כ וכדומה, אבל המחיצה עצמו צריך לבית. משא"כ כשעשה ביה"כ בחצר הרי כל אותו מחיצה אינו עשוי רק לביה"כ ואפילו עשה אותו יפה מבחוץ הרי כל זה לא בא רק לביה"כ ולכאורה אינו דומה לדברי הט"ז.

יוצא ריח רע מהמחיצות

והנה צריך לבאר דכ"ז דוקא כשאינו יוצא ריח רע, אבל אם יוצא ריח רע, פסק המחבר בסי' פ"ג ס"א. דאף כשיש מחיצות אסור בדברי קדושה. והיינו אפילו לשי' המחבר דמחיצות מועילות היינו דוקא כ"ז שאינו יוצא ריח רע מביה"כ אבל אם יוצא ריח רע גם המקילים מודים דאסור.

ובאמת צ"ע קצת, דכאן פסק המחבר

הט"ז והמג"א והמשנ"ב, ובהדיא במחצה"ש ובתהלה לדוד, דגם בזו אסורים המחיצות. ולדעת החזו"א אינם אסורים. וכתב עוד החזו"א באות א' לשיטתו, דאם הכתלים של עץ, והצואה סמוך לכותל אחד, אינו אסור רק הכותל שהצואה נמצאת עליו דכותל זה דין גרף יש לו ושאר הכתלים חוצצים ומותר לקרות ק"ש סמוך להם.

ומבאר הפמ"ג משב"ז סק"ב, דאפילו לשי' הסוברים דמחיצות ביה"כ הוי כביה"כ, היינו דוקא כ"ז שנופל הצואה על הקרקע דאילו נופל בתוך ספל וכדומה אין על המחיצות דין צואה דהא יש ספל לבד מהמחיצות. והתהלה לדוד באות ד' חולק עליו וסובר דגם בזה יש למחיצות דין צואה.

הרי דגם מפמ"ג זו חזינן דגם כשאין הצואה נוגעת בכותל יש עליו דין מחיצות, דאל"כ למה צריכין לספל לומר דאין על המחיצה דין ביה"כ, הא אפילו כשאין ספל אין לו דין צואה דאין הצואה נוגע במחיצות. אלא ע"כ דאם הצואה על הקרקע אפילו אינו נוגע בכותל יש על הכותל דין צואה, ורק אם הצואה בספל אז אין עליו דין צואה. הרי לנו גם דעת הפמ"ג דלא כהחזו"א, וכ"ש התהלה לדוד שסובר דאפילו אם הוא בספל יש על המחיצות דין צואה, הרי בודאי דאפ' כשאינו נוגע במחיצות אסור.

ויש לדון מה הדין בספל המחובר לקרקע, האם גם בזה סובר הפמ"ג דאין על המחיצות דין ביה"כ, או דבזו הואיל ולמעשה הצואה עומד על הקרקע אין הספל מועיל כלום, דהא הספל עצמו אין לו דין מחיצות דהא אינו גבוה י' טפחים בפשטות. אלא דאם הוא כלי נפרד בזה יכולין לומר דאין על המחיצות דין ביה"כ, אבל אם הוא על קרקע הבית מאי איכפת לי דהוא בצורת ספל. ונ"ל דהכי מסתברא.

מחיצה העשויה גם לתשמיש הבית

והנה הט"ז בסי' פ"ג בסק"א בסוף דבריו

רע, דבמחיצות ביה"כ שכתב המג"א דלכו"ע אין המחיצות מועילות להפסיק, צריך גם לזה ד' אמות ממקום שכלה הריח. [בשגם דבמקום שהמחיצות מועילות נמי סוברים כמה פוסקים דבעינן ד' אמות ממקום שכלה הריח].

וכ"ז הוא לענין ד' אמות, אבל לענין מלא עיניו כתב הביה"ל בסי' ע"ט ד"ה מלא עיניו בשם השועה"ר ס"א, דלענין מלא עיניו אינו צריך להרחיק ממקום שכלה הריח אלא כיון שאינו יכול לראות הצואה מותר.

הרי דביארנו בענין מחיצות, בביה"כ דרבנן בודאי אינו אוסרת מבחור. בביה"כ דאורייתא יש לנו מחלוקת גדול בין הפוסקים, והיינו, אם הצואה נוגע בתמידית והוא חרס בזה בודאי לכו"ע מודה דהוי דין צואה על המחיצות. ואם אינו נוגע או שהוא של מתכות, פשוט דעת הטו"ז ומג"א ומשנ"ב, ובהדיא במחה"ש ובתהלה לדוד, שגם בזו אסור המחיצות. וגם הבאנו דעת הטו"ז דאם המחיצות משתמש גם לדבר אחר בזה לכו"ע אין בזה דין מחיצות. וגם ביארנו דכ"ז היינו כשאנו יוצא ריח רע מהמחיצות דאילו יוצא משם ריח הרי דלכו"ע אסור בתוך הד' אמות ממקום שכלה הריח.

* * *

דין גרף ועביט

והנה עד עתה ביארנו דין ביה"כ והיינו מקום מיוחד ליפנות ולהישאר שם הצואה. ועתה יש לדון בדין גרף ועביט וספסל נקוב. והנידון אינו כשיש להם מקום מיוחד בבית ששם מפנין, דבזה הרי לכל החדר דין ביה"כ. אלא הנידון הוא במקום שאין על החדר שם ביה"כ כגון שאין הגרף במקום מיוחד ששם מפנין וכדומה, והשאלה האם מותר לומר ולהרהר דברי קדושה בתוך ד' אמות של הגרף או לפניו כמלא עיניו או לא.

נידון זו מבואר בגמרא במסכת ברכות כה: 'ת"ר גרף של רעי ועביט של מי רגלים אסור

בפשטות גמור, דאם יוצא ריח רע אין המחיצות מועילות. ובסי' ע"ט ס"א הביא המחבר מחלוקת בזה, דשי' א' סובר דאינו מועיל, אבל י"א דכי היכי דהפסקה מועלת לצואה עצמה מועלת לריח רע שלה והיינו אפילו עומד במקום שיש ריח רע, מותר. ולמה סתם כאן המחבר כשי' א' דשם. ועי' במג"א שמתרין, דמחיצות ביה"כ שונה, דאפילו השיטה הסובר בסי' ע"ט, דמחיצה מועלת לא אמרן אלא דוקא במחיצות שאינו לביה"כ ולא נעשה רק באופן עראי לפנות שם, אבל מחיצות של ביה"כ לכו"ע אינו מועיל להפסיק.

ויש לדון דאע"פ דאמרין דמחיצה אינו מועיל להתיר כשהריח יוצא, יש לדון האם די להרחיק עד שאין מרגישין הריח, או בעינן ד' אמות ממקום שכלה הריח. וצדדי השאלה הוא, דבסי' ע"ט ס"א מבאר המחבר דצריך להרחיק מצואה, ד' אמות, ולא סגי להרחיק מהצואה ד' אמות אלא צריך להרחיק ד' אמות ממקום שכלה הריח. והטעם דעד מקום הריח הרי הוא ממש כצואה, ומשם צריך להרחיק ד' אמות. ומבואר דכ"ז הוא דוקא בריח רע שיש לו עיקר, אבל בריח רע שאין לו עיקר, אינו אסור אלא במקום שמרגישין הריח, אבל אם אינו מסריח מותר. עי' משנ"ב סקי"ט. ועוד.

ונשאלת השאלה, מה הדין בצואה שהוא ברשות אחרת והריח בא ברשות האדם, לשי' הסובר דמחיצה אינו מועיל לריח רע, האם נקרא ריח זה כריח רע שיש לו עיקר, דהא למעשה יש עיקר ברשות אחרת. ולפ"ז צריך להרחיק ד' אמות ממקום שכלה הריח. או לא, דנקרא ריח רע שאין לו עיקר, דהא העיקר אינו ברשות האדם, וא"כ אינו אסור בדברי קדושה אלא מקום שמסריח אבל אם אינו מסריח מותר בדברי קדושה.

בזה יש מחלוקת וסתירות גדולות עי' בביה"ל בהקדמתו לסי' ע"ט אות ז', ועי' בסי' ע"ט סקי"ז וביה"ל ד"ה ולא שנוי רשות ועוד. וכתב הביה"ל בסי' פ"ג ד"ה אם אין מגיע ריח

נרף ועביט מבחוץ, שכפה הכלי

הרי דביארנו דגרף ועביט של חרס יש להרחיק מהם כדין צואה אפילו הוא נקי ושל מתכות א"צ להרחיק ממנו. ושאלה הנשאלת הוא מה הדין בגרף ועביט מבחוץ וכגון שכפה אותו, האם אמרינן דגם אוסר מבחוץ או דוקא מפנים אסור. בזה נחלקו האבי העזרי והטור.

האבי העזרי [ברכות סי' עד] כתב שאם כפאו על פיו מותר הואיל והוא מכוסה, דלא גרע מצואה בעששית. וכתב ע"ז הטור בסי' פ"ז 'ונראה לי כיון שהוא בלוע בתוכו שהוא ברו כתוכו' וכתב ע"ז הבית יוסף דהלכתא כהטור דמתסבר טעמיהו, וכ"פ במחבר בסי' פ"ז ס"ב.

והנה טעם האיסור כתב הטור 'דברו כתוכו', והוא מובן הן אם לומדים דאיסור הוא דהוי כצואה, והן אם לומדים דהאיסור הוא דהוי כביה"כ. דהא ברו כתוכו מ"מ. ועי' במשנ"ב סק"ח דמסביר לש"י הסוברים דהוה כצואה, וז"ל 'דכיון שהזוהמא בלוע בתוכו, הכלי גופא כמו צואה'. אבל פשוט דגם לטעם ביה"כ שייך לומר כן. [וע"כ צ"ל כן, דהא הבאנו דהמשנ"ב סובר הן מטעם צואה והן מטעם ביה"כ]. ועי' גם בשו"ע, שמדבריו נראה דהוא נקט כל הסוגיא מטעם ביה"כ, וכשמבאר האיסור של כפאו על פיו הוא מבאר בסתם 'שכיון שהוא בלוע בתוכו הרי ברו כתוכו'.

אבל הב"י כתב בשם ספר אהל מועד, שאם הגרף או העביט הוא בתוך כלי אחר מותר, וכ"כ הרי"ף גיאות, וכתב הב"י וטעמא דמסתבר הוא. וכ"פ המחבר סי' פ"ז ס"ג.

וכתב המג"א והפמ"ג, סק"ד. דכ"ז שהחמרנו בכפאו על פיה שאסור גם מבחוץ דברו כתוכו, כ"ז אינו אלא בכלי עץ וחרס, אבל בכלי מתכות אפילו אינו רחוק מפנים מהני כפיה דאין איסורו אלא מתוכו, וכפיה חשוב כסוי.

לקרות ק"ש כנגדן ואע"פ שאין בהם כלום. ובטעם הדבר כתב הרא"ש אות נ"ד, 'דכיון דמיוחדים לכך הויא להו כבית הכסא ואפילו אין בהם ריח רע'. והרבינו יונה יו. ד"ה גרף כתב דכיון שמוכנים לכך.. כמו צואה דיינינן ליה. הרי דיש ללמוד בזה דהוי כביה"כ או דהוי כצואה.

והנה הרא"ש ורבינו יונה מוסיף בשם הרבינו צרפת דדוקא אותם שלהם שהיו של חרס שהם מאוסים ביותר דיינינן כצואה. אבל של מתכת אם הוא נקי אין איסור. וזה מובן לשני הטעמים דלעיל דלא מבעי לטעם הרבינו יונה שהאיסור הוא מטעם צואה ככהאי גוונא דלא נבלע בו אינו אסור, אלא אפילו לש"י הרא"ש דהטעם הוא דהוי כביה"כ הרי יש לאסור גם מתכות כמו בביה"כ עצמו, כבר תירץ הב"י טעם הדבר 'דאפשר לומר דכיון דלא בלע כלל אין דין ביה"כ עליה'. ועי' בשו"ע ר"י סי' פ"ז ביאור דבריו לפי הבנתי. דגרף דומה לביה"כ דהוא מיוחד לצואה. אבל אינו כביה"כ ממש (עי' לקמן טעם למה אינו כביה"כ ממש) וא"כ דוקא כשהוא מובלע בתוכו הרבה ומלא זוהמא אז הוי מאוס כביה"כ. וזהו שכתב הרא"ש בלשון 'ומיהו' מבאר הפמ"ג במשב"ז סק"ב הכי פירושו אע"ג דגרף הוא מטעם ביה"כ אפ"ה יש להתיר במתכות וזכוכית, דבלשון התלמיד גרף ועביט הם של חרס.

נמצא למעשה דבין אם דין הגרף הוא מטעם צואה ובין אם הוא מטעם ביה"כ, מותר במתכת כשהוא נקי. וכן מבואר בדברי המשנ"ב, שהוא נקט כטעם שניהם הן דהוי כצואה והן דהוי כביה"כ, עי' בה"ל ד"ה גרף, ואפ"ה פסק דבשל מתכות ושל זכוכית מותר וכמו שמסביר במשנ"ב סק"ד 'דבכל אלו סבירא להו דאין בולעין, ואפילו אם בולעין אין בליעתן מרובה, ע"כ אין דין ביה"כ עליהם'.

של הביה"כ הוא, שמיחדים מקום ששם מפנים ושם משהים הצואה, והיינו דוקא מפני שהוא מקום מיוחד, ושמו מוכיח עליו 'בית הכסא' זהו דבר מאוס עד למאד. אבל גרף ועביט אינו מקום מיוחד, פעם כאן ופעם כאן וממילא אין בו חסרון של ביה"כ, ודוקא כשהוא בולע הזוהמא אז נעשה מאוס כביה"כ. זהו בפשטות.

וראיתי בחזו"א סימן י"ז אות ה', וז"ל, 'והנה ביה"כ של זכויות ומתכות ג"כ תוכו אסור וחוצה לו מותר, וכן גרף של מתכות היה ראוי לאסור תוכו אלא כיון שנעשה להשתמש בו לפי שעה [אין ר"ל שאינו משתמש בקביעות, בודאי משתמש בזה בקביעות אלא ר"ל שאין הצואה נשאר שם אלא לפי שעה, דכסדר מפנין אותו, כן מבואר בכל דבריו ע"י אות ד' ועוד] וכיון שהוא של מתכות שאינו מזדהם לא חל עליו שם ביה"כ כלל. הרי נראה מדבריו, דחילוק של ביה"כ וגרף, דביה"כ הצואה עומד בקביעות ובגרף מפנין אותו מהגרף.

ועתה יש לדון לפי החילוקים דלעיל מה דין ביה"כ שאנו דנים בו, דלפי דעת החזו"א בפשטות בודאי יש להם דין ביה"כ, דהא משהה שם הצואה לזמן רב, [דהרי פ"א בשבוע מפנין משם הצואה]. אבל לפי חילוק הא' שביה"כ מקומו קבוע וגרף אין מקומו קבוע, יש להסתפק. דהא דביה"כ זו לעולם מיוחד לצואה, אבל אויר הביה"כ אינו מיוחד לעולם לצואה, דהא פעמים הבה"כ כאן ופעמים הוא במקום אחר. וא"כ יש לדון אם הא דבעינן קביעות היינו אפילו באויר ואל"כ דינו כגרף, או לא דהעיקר דרשות ביה"כ זו לעולם מיוחד לצואה, ולפ"ז דין ביה"כ עליו.

והנה באמת לומר בתוכו דברי קדושה בודאי אסור, אפילו כשפינה הצואה, דודאי דלשעה זו עד שמסיים הבניה וכדומה, ייחד האויר ג"כ לביה"כ. אמת שבביה"ל מבאר בסי' פ"ג דיחוד לשעה אינו אלא איסור דרבנן, אבל עכ"פ איסור דרבנן בודאי מיהא

הרי דביארנו בענין גרף ועביט, דהואיל ומיוחדים לכך נעשו כביה"כ או כצואה. וצריך להרחיק מהם ד' אמות ולפניו מלא עיניו. ודוקא אם הוא של חרס ודוקא אם הוא מיוחד לצואה ומ"ר. וכן ביארנו לענין כפאו על פיה דבכ"ח לא מהני, ובכלי מתכות מהני אפילו יש בתוכו צואה.

דיני ביה"כ שאנו נידנים

והנה לאחר שביארנו דיני ביה"כ וגרף, יש לבאר למה דומה ביה"כ זו שאנו דנים בו, אם דינו כביה"כ יש איסור לדבר ולהרהר נגדו, וכמו שכתבו הט"ז והמג"א דמחיצות ביה"כ הוי כביה"כ ואסור לקרות נגדו, ואפילו אם הצואה נופל בספסל נקוב שכתב הפמ"ג דבכה"ג המחיצות מותרים, הרי ביארנו דאם הספסל נקוב מחובר לבית אין שום מעלה בספסל, ושפיר אסורים המחיצות, ובנידו"ד הדבר כן דהספסל מחובר להבית. אבל אם הוא דינו כגרף ועביט, לכאור' מותר, דהא הכא הוי ככפה הגרף ומותר אע"פ שבתוכו יש צואה. דהא המבנה של ביה"כ זו הוא, שהצואה אינו נכנס על דופן החיצון, דהמקום שמקבל הצואה הוא מקום מסוים בפ"ע ומחובר לדופן החיצון אבל באמת הוא דבר נפרד, והדופן שאנו רואין בחוץ לא בלע כלום מהצואה ודינו כמתכת ובמתכת מהני כשכפאו על פיה. וחוץ מזה נקטינן הפוסקים דפלסטי"ק הוי כמתכת, ע"י באשי ישראל פרק נ"ג סל"א בשם חלקת יעקב ח"ב סי' קס"ג. ובשם מנחת יצחק ח"ג סי' ס"ז. וכ"כ ששמע כן מהגאון ר' יוסף שלום אלישיב זצ"ל.

וא"כ שאלתנו הוא מהו באמת החילוק בין ביה"כ לגרף למה אין גרף ועביט כביה"כ ממש, הרי שניהם עשויים להניח שם הצואה, וגם מפנין ע"ז ומ"ש זו מזו. ולמה בביה"כ אסור אפ' מתכות ואפ' מבחוץ ואילו בגרף מותר במתכת ומותר מבחוץ.

ויש בזה שני מהלכים לחלק ביניהם, בפשטות הוא החילוק כמו שביארנו דמיאוסו

ובפרט עם מה שהראה לי ידידי החשוב ר' אביגדור ערנפעלד הי"ו דברי הארץ צבי בסי' ע"ו שכתב שלענין מחיצות בית הכסא אפילו שהטו"ז והמג"א מחמירין, אבל כל מקום שיש עוד סניפים להיתר יש להקל, ולכן בודאי יש להקל.

אבל יש להעיר דכ"ז אם אינו יוצא ריח רע, מהביה"כ, אבל אם יוצא ריח רע מהביה"כ, יש להרחיק ד' אמות ממקום שכלה הריח, וכמו שביארנו לעיל דאפילו להשי' דמחיצות מועילות, ביאר המג"א, דזה ודאי דמחיצות אינו מפסיק הריח ולכן בעיני ד' אמות ממקום שכלה הריח. אבל אם הוא כבר רחוק ד' אמות, אפילו כשרואה אותו מותר.

אופנים שא"צ להיתרים דלעיל.

הרי דביארנו עד עתה לצרף כמה צדדים להקל, לומר כנגד המחיצות של ביה"כ. ויש להעיר דכל צירופים הללו היו באופן שרוצה לדבר ברחוב באותו רשות של הביה"כ. דאילו כשהביה"כ אינו עומד ברשותו אלא שהוא עומד אחורי גדר. או שהוא בתוך בית ורואה הביה"כ מהחלון או ברכב ורואה אותו מהחלון. או אפילו שהוא עומד ברחוב ברשות הביה"כ ואינו רוצה לדבר בדברי תורה אלא להרהר. בכל אלו א"צ לכל הצירופים הנ"ל ובאלו כבר כתב בהדיא המשנ"ב דמותר נגד ביה"כ אלו. ולבאר:

ביה"כ שהוא אחורי הגדר

ביארנו תחלת התשובה דענין הרחקה מצואה והרחקה מביה"כ, הוא ד' אמות בכל הצדדים ומלפניו כמלא עיניו. וביארנו טעם הדבר של ד' אמות הוא דמחנה של אדם הוא ד' אמות, אבל לא ביארנו מה הטעם של 'לפניו כמלא עיניו'. ובטעם הדבר נחלקו הרשב"א והרא"ש.

הרא"ש פ"ג סי' מ"ו. דיש חידוש בדיני צואה דלפניו עד 'כמלא עיניו' נקרא 'מחניך קדוש' וא"כ מטעם מחניך קדוש אסור 'כמלא

איכא. וחוצ' מזה הרי נתבאר לעיל דיש איסור לומר דברי קדושה בתוך ד' אמות של ספסל נקוב, ואפילו שהוא נע ונד. וכל הנפ"מ לא יהיה אלא לומר דברי קדושה מחוצ' למחיצות תוך ד' אמות או מלפניו בתוך מלא עיניו, דשם מבאר הביה"ל דאע"פ דבמחיצות ביה"כ אסור לומר דברי קדושה כנגדו אבל בביה"כ דרבנן התירו, וא"כ ביה"כ כזו מותר לומר בחוצ' דברי קדושה כיון שאינו אלא מדרבנן.

ועי' בארץ צבי סי' קי"א, שהוא נוטה דבעינין שיהא האויר ג"כ קבוע, ואל"כ דינו כגרף של רעי. ולפ"ז יהא מותר לומר מחוצ' למחיצות כדין גרף.

והנה למעשה עדיין לא די בזה לומר שהוא כגרף, לא מבעי להחילוק של החזו"א של ביה"כ וגרף דיש לו דין ביה"כ ואסורים המחיצות, אלא אפילו להחילוק הראשון לחלק בין קבוע לאינו קבוע, עדיין אינו מוכרח לומר כהחידוש של הארץ צבי, די"ל דביה"כ כזו נקרא מקום קבוע אע"פ שהאויר אינו קבוע. וא"כ דין ביה"כ יש לו ויש להרחיק מהמחיצות ד' אמות וכנגדו מלא עיניו.

אבל למעשה יש להקל. דהא אפילו על הצד שהוא ביה"כ, הרי דעת המחבר הבאנו לעיל שסובר דמחיצות ביה"כ מפסיק וא"צ להרחיק מהמחיצות כלום. ואפילו האחרונים החולקים עליו ה"ה הט"ז והמג"א ועוד, יש לצרף דעת החזו"א, שסובר דמה שהמחיצות אסורים אינו אלא אם בולע, משא"כ בנידון דידן הרי המקום שהצואה נכנס אינו אותו דופן של חוצ', וחוצ' מזה הרי הוא פלסטי"ק ודינו כמתכות וכנ"ל. ואע"פ שהבאנו דעת הט"ז והמג"א והמשנ"ב ועוד שסוברים דלא כהחזו"א יש לצרף דעת מהרש"ם שסובר דאם עשוי לנוי מבחוצ' הרי הוא דומה לדברי הט"ז שאינו נעשה אלא בשביל הביה"כ, ובביה"כ שלנו הרי באמת נעשה לנוי מבחוצ', ואע"פ שראיתו אינו דומה לראי', אבל עם כל צירופים הנ"ל בודאי יש לסמוך ולהקל.

אבל להרשב"א, שכתב וז"ל 'בב"י משמע דלעיקר הלכה תפסינן כהרא"ש, וכן כתב בעולת תמיד. ומדברי השו"ע משמע שמצדד יותר להרשב"א. כ"כ הפמ"ג [א"א סק"ז] בשם הגהלת צבי [סק"ב] וכ"כ בא"ר [סק"ח]. ובחיי"א משמע דהוא ספיקא דדינא. וכן נכון'. ועי' בשו"ע"ר בסי' ע"ט ס"ה שנקט להדיא כדברי הרא"ש. מוכח מכ"ז דדעת המשנ"ב דהוא ספיקא דדינא, ודעת השו"ע"ר כדעת הרא"ש.

וא"כ נחזור לנידון דידן, כשאנו דנים אם מותר לדבר ולהרהר כשהביה"כ הוא ברשות אחרת דלדעת השו"ע"ר מותר, ולדעת המשנ"ב לכאורה יש להחמיר עכ"פ בדיבור וכדעת הרשב"א. אבל עי' משנ"ב בסי' פ"ג שמבאר להדיא דלדבר כנגד מחיצות ביה"כ, בודאי יש לסמוך על הרא"ש, דכיון דאיכא מחיצות אפשר לסמוך על דעת המחבר שמתיר, והוי כספק ספיקא, דאולי נקטינן כדעת המחבר דבמחיצות מותר, ואפילו את"ל דפסקינן כדעת החולקים הרי דעת הרא"ש דברשות אחרת מותר. ואפילו הוא בתוך ד' אמות. חוץ אם יוצא ריח רע מהביה"כ ויוצא הריח עד הרשות שהוא עומד שם, בזה יש להסתפק אם די להרחיק עד מקום שאינו מסריח, או בעינן ד' אמות ממקום שכלה הריח. דהא לעיל ביארנו דאם עומד ברשות הבה"כ ויוצא ריח רע מהביה"כ בעינן ד' אמות ממקום שכלה הריח דכו"ע מודה דמחיצות ביה"כ אינו מועיל להפסיק כשיש ריח רע. אבל כאן שיש עוד מחיצה הרי הוא בכלל המחלוקת בסי' ע"ט ס"ב בצוואה ברשות אחד והריח יוצא ברשות אחרת המובא בשו"ע אם הרשות מפסיק ודי להרחיק עד מקום שאינו מסריח, או דרשות אינו מפסיק ובעינן ד' אמות ממקום שכלה הריח. אבל זה ודאי דבמקום שמסריח בודאי יש להרחיק. ולמעשה עי' בסי' ע"ט בבה"ל ולא שינוי רשות שנשאר להביה"ל הסתפקתא בזה. ונראה מדברי המשנ"ב סקי"ח שבשעת הדחק יש להקל

עיניו. ועי' בפמ"ג בהקדמתו לסי' ע"ט משב"ז סק"א וסק"ב שמסתפק אם הוא דין דאורייתא או דין דרבנן, ועי' בבה"ל בסי' ע"ט ד"ה ומלפניו. ועי' שו"ע"ר סימן פ"ג שנקט בפשטות דהוא דאורייתא.

והרשב"א, דף כה. ד"ה עוד, סובר דמטעם 'מחניך קדוש' אינו אסור אלא ד' אמות אפילו מלפניו. אלא דלאחר ד' אמות מלפניו יש איסור מטעם 'ולא יראה בך ערות דבר'. דיש איסור רא', ואיסור רא' הוא אפילו יותר מד' אמות, והגם דפסוק זה על ערוה קאי, אומר הרשב"א דהואיל והפסוק בפרשת כי תצא כלל דין ערוה ודין צוואה בפסוק אחד קפי' כ"ג פסוק ט"ו, 'ויתד תהיה לך על אוזן והיה בשבתך חוץ וחפרתה בה ושבת וכסית את צאתך כי ה' אלוך מתהלך בקרב מחניך להצילך ולתת איבך לפניך והיה מחניך קדוש ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריו'. לומר דגם בצוואה יש איסור ערוה, היינו דאפילו לאחר ד' אמות אסור ברא'.
והנ"מ בין הרא"ש והרשב"א מבואר בפמ"ג בהקדמתו לסי' ע"ט, מביאו הביה"ל. מה הדין לענין הרהור לאחר ד' אמות. דהא בהלכות ערוה מובא במשנ"ב בסי' ע"ה סקכ"ט, דמותר להרהר ורק דיבור אסור, ולמדין ממסכת שבת דף קמ. 'ולא יראה בך ערות דבר' ולמדין דוקא 'דבר' ולא הרהור. ולכן נמצא דאם לאחר ד' אמות האיסור מטעם ערוה, הרהור מותר. ואילו לפי דעת הרא"ש דסובר דמלפניו כמלא עיניו הוא מדין מחנה אסור גם בהרהור. וכן יש עוד נפ"מ ולהיפוך, והיינו באופן דהצוואה הוא ברשות אחרת, דודאי לא נקרא מחנה, דהא ברשות אחרת הוא, וא"כ לפי הרא"ש יהא מותר בדיבור ובהרהור. משא"כ לש"י הרשב"א יהא אסור בהרהור אם רואה אותה וכמובא בהלכות ערוה במשנ"ב בסי' ע"ה סקכ"ו דבראיית ערוה אסור אפילו כשהוא ברשות אחרת.

ולמעשה היאך נקטינן, כדעת הרא"ש או כדעת הרשב"א. עי' בביה"ל בסי' ע"ט ד"ה

להרחיק עד מקום שכלה הריח.

לענין הרהור

כ"ז הוא לענין אם הבה"כ עומד אחורי הגדר. ובאמת אותו ס"ס שכתב המשנ"ב לענין זה, יש גם כשהביה"כ הוא באותו רשות ולענין הרהור. והיינו שאם עומד נגד הביה"כ לגבי הרהור, דלדעת הרשב"א הרי מותר להרהר, והוי ס"ס, דהא יש מחיצות ולדעת המחבר מותר, ואפשר דהלכה כדעת המחבר, ואפילו להשי' החולקים דבמחיצות אסור יש לצרף דעת הרשב"א שמותר להרהר. אבל כמובן דהיתר זו אינו אלא ביותר מד' אמות, דאילו בתוך ד' אמות הרי גם לרשב"א אסור. ואם יוצא ריח רע מביה"כ הרי צריך ד' אמות ממקום שכלה הריח וכמו שביארנו דמחיצות ביה"כ לכו"ע אינו מועיל להפסיק הריח. אלא שהיתר זו מועיל להרהר כשהוא עומד נגד הביה"כ יותר מד' אמות. [אבל למעשה הרי מותר אפילו בתוך ד' אמות מטעם הצירופים וההיתרים הנ"ל]

והנה באמת המעיין בשוה"ע, בסי' פ"ג ס"א שמבאר דאסור לדבר 'ולהרהר' נגד מחיצות ביה"כ. והיינו שאינו סובר מהיתר זו. ומטעם שביארנו דהוא פסק כהרא"ש, ולהרא"ש הרי בודאי אסור ולשיטתו אין שום ס"ס, אבל להמשנ"ב שהוא פסק לענין מחלוקת רא"ש והרשב"א שהוא ספיקא דדינא הרי שפיר יש לנו ס"ס, והאמת המעיין בדברי המשנ"ב בסי' פ"ג סק"ה כשמבאר איסור נגד מחיצות ביה"כ לא כתב אלא שאסור 'לדבר', ולא מיירי מהרהור.

בענין כסוי, חלון של זכוכית מפסיק

הרי שביארנו שני היתרים שמבאר לנו בהדיא במשנ"ב שמותר. א' אם הביה"כ אחורי הגדר, דבזה מותר אפילו בתוך ד' אמות חוץ אם יוצא ריח. ב', אם אינו רוצה אלא להרהר, אבל זה אינו מועיל בכלל בתוך ד' אמות. אם לא מטעם הצירופים וההיתרים הנ"ל.

ועתה יש לבאר היתר הג'. והוא כשהוא בתוך בית או ברכב. ולבאר: מבואר בגמרא ברכות כה: 'אמר רבא צואה בעשית מותר לקרות קרי"ש כנגדה. אפילו בתוך ד' אמות. ואע"פ שיכול לראות הצואה דרך עשית. דצואה בכסוי תליא מילתא והא מיכסיא, והיינו דמה שהפסוק אמר 'וכסית את צאתך', משמע שהתורה התיר אם הצואה הוא מכוסה דמותר בדברי קדושה. וכ"פ המחבר בסי' ע"ו ס"א. וזהו אפילו לדעת הרשב"א שסובר דבצואה יש גם איסור ערוה, ובערוה מבואר בגמרא דבראי' תלי' רחמנא, ויש איסור אפילו אם הוא מכוסה בדבר המנהיר, ויכול לראות, בצואה אינו כן דגלי קרא דמותר בכסוי.

ומבאר הפמ"ג ובמביאו הבה"ל בהקדמתו לס' ע"ט אות ה', דמשמע מפירוש רש"י [כה: ד"ה עשית] והרמב"ם [פ"ג ה"י] דאפילו אם אין הצואה מכוסה כלל רק מחיצת זכוכית מפסקת ביניהם זו היא הכסוי ול"ד שיכסה הצואה מכל צדדיו, וכל שיש הפסק בינו לצואה שרי וזהו הכסוי.

ולפ"ז מחדש הפמ"ג דאם אדם בבית ורואה ע"י החלון צואה בחוץ, שכתב הפמ"ג דמותר אפילו להרשב"א שהרי זכוכית מפסקת ביניהם.

ולכאורה ה"ה אדם היושב ברכב, ורואה מבחוץ לחלון צואה או ביה"כ זו יש היתר של כסוי ומותר בדיבור ובהרהור.

אבל יש להעיר דכ"ז כשהחלון סגור, ורואה הצואה ע"י החלון כשהוא פתוח לא הואיל כלום דזה בודאי לא מיקרי מחיצה וכמבואר בסי' פ"ג משנ"ב סק"ה. אבל עדיין יש היתר של רשות אחרת שהבאנו לעיל שיש ספק ספיקא, א' דעת המחבר דמחיצה מותר, ב', דעת הרא"ש דרשות אחרת מותר.

היוצא לנו מכל הנ"ל

הנה ביארנו לענין ביה"כ שלנו שיש להקל בכל ענין. לא מיבעי אם הביה"כ הוא אחורי הגדר, שבזה המשנ"ב מיקל בהדיא מטעם

החזו"א, דמחיצות ביה"כ אינו אוסר אלא כשהדפנות בולע.

ד. ואפילו לשאר הפוסקים דאפילו אינו בולע נאסר המחיצות, דעת המהרש"ם שאם עשוי הדפנות גם לבחוץ הרי אינו נחשב לדופן ביה"כ ודומה להט"ז שנעשה הדופן לבית ולביה"כ שבוה אין המחיצות אוסר. ואפילו שיש לחלק ממצעה הטו"ז הרי עם כל הצירופים הנ"ל בודאי שיש לסמוך ולהתיר.

וביארנו דכ"ז כשאינו יוצא ריח רע, מהביה"כ, אבל אם יוצא ריח רע מהביה"כ, לכו"ע אין המחיצה מפסיק, ובעינן לכו"ע ד' אמות ממקום שכלה הריח. אבל אם כבר מרוחק ד' אמות ממקום שכלה הריח, אפילו שרואה המחיצה מלא עיניו אין שום חשש.

העולה לחלבה:

מותר לדבר ולהרהר בדברי קדושה נגד ביה"כ אלו המצויים ברחובות. ואם יוצא ריח רע מחוץ להמחיצות, אסור בדברי קדושה כל תוך ד' אמות ממקום שכלה הריח.

ספק ספיקא, ספק מחיצות מותר, ספק הלכה כרא"ש דהתיר צואה ברשות אחרת. ולא מיבעי אם הוא בבית או ברכב ורואה אותו מחוץ לחלון סגור, שגם בזה התיר הפמ"ג להדיא מטעם כסוי. אלא אפילו אם הביה"כ עומד ברשותו בלי שום הפסק. יש להתיר נגד מחיצת ביה"כ אלו. ואפילו שדעת הפוסקים לאסור בדברי קדושה אפילו נגד מחיצות ביה"כ הרי ביארנו בענייננו כמה צדדים להקל.

א. דיש צד לומר שביה"כ זו דין גרף עליו כהארץ צבי, ובגרף מתכת הדין דמחוץ מותר, וה"ה בביה"כ שלנו שאין הדופן מבחוץ בולע כלום. ואפילו שלזמן בודאי ייחד מקום לזה אינו אסור רק מדרבנן וכדעת הביה"ל, ובביה"כ דרבנן פסק המג"א דאין מחיצה אוסרת.

ב. אפילו א"ת לומר דדין ביה"כ יש לו, הרי דעת המחבר להתיר נגד מחיצות ביה"כ.

ג. ואפילו לדיעות החולקים על המחבר, שסובר דמחיצות ביה"כ הוי כביה"כ. דעת

ג' דברים מסירים כל המניעות בתפלה

א. מקוה. וכמו שמצינו במשנה סוף פרק ח דיומא (משנה ט) מה מקוה מטהר. והנה הרי"ף פרק ג דברכות ותלמידי רבינו יונה כתבו בשם רב האי דלא בטלו טבילת בעל קרי אלא לדברי תורה אבל לתפלה צריך טבילה, ואף על גב דאין לא קיימא לן כן כמו שכתוב בשלחן ערוך (אורח חיים סימן פח), מכל מקום כתב תלמידי רבינו יונה שלדברי הכל התפלה מקובלת יותר עם הטבילה.

ב. צדקה. כמו רבי אלעזר יהיב פרוטה כו' (ב"ב י). בצדק אחזה פניך (תהלים יז, טו). מפני שיש קטרוגים על האדם ודנין אותו אם ראוי לכנס להיכל מלך מלכי המלכים הקב"ה בתפלה, וצדקה תציל כו' (משלי י, ב) וצדקה תרומם גוי (משלי יד, לד), ועמ"ש סד"ה וארשתוך לי.

ג. הוא עסק ולימוד דברי מוסר. ובפרט דברי מוסר הנמצאים בזוהר, מלשון הארה, שמאיר במקום החושך שהוא חכמת אמת. (לקו"ת להרב בעל התניא מג, ב)